

ויהי נעם / תהילים פרק צ'

שאול יונתן וינגורט

בין ה' לאדם ישנו פער בבל המישורים, בעולם-שנה-נפש, וכאשר ה' מעניש את האדם – הוא מכלה את ימיו שעוברים כל כך מהר. מבקשים אנו שזה יודיע לנו את מניין ימינו, ונזכה להביא לפניו לבב חכמה. שובה ה' עד מתי והנחם על עבדיך.

המזמור מיוחס למשה רבינו, איש האֱלֹהִים, והוא מתאר את התפילה שלו. היינו מצפים לראות

בתפילת משה איזושהי התייחסות לתורה, כמו מזמור יט או קיט, אך תפילה זו היא דווקא תפילה 'אנושית' אוניברסאלית, ללא קשר לתורה אותה קיבל משה מסיני. הביטוי איש האֱלֹהִים מתאר את המתח בו נתונה התפילה – בין האיש והאֱלֹהִים.

התפילות של משה רבינו היו לאחר החטאים של עם ישראל – ויצעק העם אל משה, ויתפלל משה אל ה' ותשקע האש (במדבר יא, ב), ויבא העם אל משה ויאמרו חטאנו כי דברנו בה' וכו', התפלל אל ה' ויסר מעלינו את הנחש, ויתפלל משה בעד העם (במדבר כא, ז). ובאחרון התאנף ה' מאד להשמידו, ואתפלל גם בעד אהרן בעת ההוא (דברים ט, כ), ואתפלל אל ה' ואמר אֶדְנִי ה' אל תשחת עמך ונחלתך אשר פדיית בגדלך אשר הוצאת ממצרים ביד חזקה (דברים ט, כו). נראה, כי המזמור שלנו נותן את המכנה המשותף לתפילת משה – אין כאן התייחסות לחטא מסוים, אלא התייחסות כללית לחטאי האדם.

בחלק הראשון של המזמור (א'ו. 48 מילים) מתואר הפער בין ה' לאדם בשלש רמות – עולם, שנה, נפש. (א) אֶדְנִי, מעון אתה היית לנו בְּדֶר וְדֶר. כלומר, אתה הוא מקומו של עולם, ומקומו הוא קבוע, כמו: מענה אֱלֹהֵי קִדְם (דברים לג, כז), ואילו אנו חולפים ומשתנים, וכך דרשו חכמים (סנהדרין לח, ב): "זה ספר תולדות אדם, מלמד שהראהו הקב"ה דור דור ודורשיו דור דור וחכמיו". (ב) שנה-זמן. על ה' נאמר: בְּטָרֶם הָרִים יִלְדוּ וְתַחֲוִלָּל אָרֶץ וְתִבֵּל, וּמַעֲוֹלָם עַד עוֹלָם אֶתָּה אֵל. כלומר, ה' הוא אֵל קדמון עוד לפני שנברא

(א) תַּפְלֵה לְמִשָּׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים,

אֶדְנִי מַעֲוֹן אַתָּה הָיִיתָ לָנוּ בְּדֶר וְדֶר.

(ב) בְּטָרֶם הָרִים יִלְדוּ וְתַחֲוִלָּל אָרֶץ וְתִבֵּל,

וּמַעֲוֹלָם עַד עוֹלָם אַתָּה אֵל.

(ג) תִּשָּׁב אֲנוֹשׁ עַד דִּבְא, וְתִאֲמַר שׁוּבוּ בְנֵי אָדָם.

(ד) כִּי אֱלֹהֵי שָׁנִים בְּעִינֶיךָ, כְּיוֹם אֶתְמוֹל כִּי יַעֲבֹר וְאַשְׁמֹרֶת בְּלִילָה.

(ה) זִרְמַתְם שָׁנָה יְהִיו, בִּבְקָר בְּחִצִּיר יִחַלְף.

(ו) בִּבְקָר יִצִּיץ וְחַלְף, לְעָרֵב יִמּוֹלֵל וְיִבֵּשׁ.

(ז) כִּי בְלִינוּ בְּאֶפֶךְ, וּבְחִמְתֶּךָ נִבְהֵלְנוּ.

(ח) שֵׁת צִנְתִּינוּ לְנִגְדְךָ, עֲלַמְנוּ לְמֵאוֹר פְּנִיךָ.

(ט) כִּי כָל יָמֵינוּ פָּנוּ בְּעִבְרֶתְךָ, בְּלִינוּ שְׁנֵינוּ כְּמוֹ הֶגְהָ.

(י) יְמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בָּהֶם שְׂבָעִים שָׁנָה, וְאִם

בגבורת שמונים שנה,

והבם עמל ואון, כי גז חיש ונעפה.

(יא) מי יודע עז אפך, וכיראתך עברתך.

(יב) למנות ימינו בן הודע, ונבא לבב חכמה.

(יג) שובה ה' עד מתי, והנחם על עבדיך.

(יד) שבענו בבקר חסדך, ונרננה ונשמחה בכל ימינו.

(טו) שמחנו כימות עניתנו, שנות ראינו רעה.

(טז) יראה אל עבדיך פעלך, והדרך על בניהם.

(יז) ויהי נעם אדני אלהינו עלינו,

ומעשה ידינו כוננה עלינו, ומעשה ידינו כוננהו.

העולם, והוא יהיה לנצח – עד עולם. לעומת זאת האדם הוא חולף – תשב אנוש עד דכא, ותאמר: שובו בני אדם. וכך נאמר על אדם הראשון לאחר חטאו: בועת אפיק תאכל לחם, עד שובך אל האדמה כי ממנה לקחת, כי עפר אתה ואל עפר תשוב. (ג) נפש-תודעה. על ה' נאמר: כי אלף שנים בעיניך, כיום אתמול כי יעבר ואשמורה בלילה. ואילו כל זרימת החיים של האדם היא כמו שינה – זרמתם שנה יהיו, בבקר כחציר יחלף, וכל חייו הם קצרים: בבקר יציץ וחלף, לערב ימולל ויבש.

לאחר שהעמיד משה את ה' מול האדם, יכול הוא להצביע על הבעייתיות בכך שבני האדם יקבלו עונש. וכך נאמר בחלקו השני של המזמור (ד"ב. 49 מילים): כי כלינו באפך, ובחמתך נבהלנו. שתי (= שמת) עונותינו לנגדך, עלמנו (= מה שנעלם מעינינו) למאור פניך. לפיכך, כי כל ימינו פנו בעברתך, כלינו שנינו כמו הגה. וכמה הם כל ימינו? ימי שנותינו בהם שבעים שנה, ואם בגבורת שמונים שנה, והבם (= תפארתם) עמל ואון, כי גז חיש ונעפה. וכאן משווה משה בין מי יודע – עז אפך, וכיראתך עברתך, לבין בן הודע – למנות ימינו, ונבא לבב חכמה.

הבאת לבב חכמה נזכרה במלאכת המשכן: וכל חכם לב בכם יבאו ויעשו את כל אשר צוה ה' (שמות לה, י), וכל אשה חכמת לב בידיה טוו ויביאו מטוה (שמות לה, כה), ונראה כי יש כאן השוואה בין החוטאים בחטא העגל עליהם ה' כועס, לבין הבונים את המשכן ומביאים את לב החכמה. אמנם, משה רבינו מבקש על החוטאים שלא ייענשו כל חייהם, אך הוא מציע לצרף אותם למביאי לבב החכמה – למנות ימינו בן הודע, ה' יכול להודיע לאדם את מניין ימיו, ואז הם יוכלו להצטרף לבוני המשכן.

סיום המזמור הוא בתפילת משה על עם ישראל, וחכמים דרשו שהפסוק "ויהי נעם" הוא מענה לברכת משה כאשר סיימו את מלאכת המשכן (תוספתא ז, ח): "ויברך אותם משה – מה היה ברכה שברכך? אומר להם: תשרה שכינה על מעשה ידיכם ... אמר להם: כשם שנתעסקתם במלאכת משכן ושרת שכינה על מעשה ידיכם, כך תזכו ותבנו לפניו בית הבחירה ותשרה שכינה על מעשה ידיכם. והן אומרים: 'ויהי נעם ה' אלהינו עלינו וגו'".

וכך נאמר במזמור שלנו: שובה ה' עד מתי, והנחם על עבדיך. שבענו בבקר חסדך, ונרננה ונשמחה בכל ימינו. שמחנו כימות עניתנו, שנות ראינו רעה. יראה אל עבדיך פעלך, והדרך על בניהם. ויהי נעם אדני אלהינו עלינו, ומעשה ידינו כוננה עלינו, ומעשה ידינו כוננהו.

להאזנה לשיעור על פרק צ':

peneyhamenora.com/tehilim/90

או חפשו באפליקציות הפורקאסטים

"שיעורים בספר תהילים".

